

Folkehelseinstituttet

Sluttnotat fra prosjektet FamilieForSK - Barns aktørskap:

Sammendrag av tre vitenskapelige artikler

Førsteforfatter: Olav Bertin Tveit

Prosjektansvarlig: Maren Sand Helland

Folkehelseinstituttet, Avdeling for barn og familier, Oslo

Mars, 2024

Bakgrunn

De siste tiårene har barns plass i samfunnet vært i endring. Man har i økende grad gått fra å se barn som sårbare med behov for beskyttelse, til å se dem som handlende subjekter med rett til å ha en stemme i hvordan livet sitt utfoldes (Strandbu et al., 2020). Med andre ord har barn i økende grad blitt *aktører*. Denne utviklingen har foregått med parallell utvikling av teori, forskning og lovgiving. På 90-tallet så man en oppblomstring i teori som ser barndom som noe verdifullt i seg selv, og ikke kun som et utviklingstrinn frem mot voksen alder (James et al., 1998). Den kanskje viktigste faktoren i utviklingen av barn som samfunnsaktører var FNs barnekonvensjon fra 1990. Artikkel 12 slår fast at barn har rett til å bli hørt i alle beslutninger som påvirker livet deres, og at deres meninger skal ilegges vekt avhengig av barnets modenhet. Et av områdene som fremheves som særlig viktig at barn blir møtt på, er retten sin til å bli hørt når foreldre går fra hverandre, med de endringene dette medfører i barnets liv.

Nesten alle land har ratifisert barnekonvensjonen. I Norge har foreldre som går fra hverandre en lovfestet plikt til å høre barnet sitt fra barnet er 7 år (Barneloven, 1981 § 31). Det er også et ønske om at flere barn skal få delta i obligatorisk foreldremekling. Vi vet fra mange kvalitative forskningsprosjekt at barn stort sett har positive erfaringer med å delta i mekling og med å bli involvert i beslutningsprosesser av foreldrene sine (Strandbu et al., 2020). Samtidig vet vi at mange barn fortsatt ikke blir hørt (Bufdir, 2019), og vi vet mindre om hva som gjør at barn ønsker å bruke stemmen sin, og hvilke følger barns deltakelse får for barn.

Dette er utgangspunktet for prosjektet Barns aktørskap, et underprosjekt i studien Familier i Norge: Foreldreskap, Samliv og Konflikt (FamilieForSK) ved Folkehelseinstituttet, som er finansiert av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Prosjektet har som overordnet mål å generere ny kunnskap om barns aktørskap og medbestemmelse når foreldre går fra hverandre. Datagrunnlaget for prosjektet er informasjon fra barn og foreldre rekruttert til FamilieForSK-studien i forbindelse med at foreldrene møtte til obligatorisk foreldremekling eller foreldresamarbeid etter brudd ved et av 37 familievernkontor. Barna svarte på ulike spørsmål knyttet til sin hverdag (inkludert ønsker for hverdagen i forbindelse med at de bor i to hjem), i tillegg til spørsmål om trivsel, psykisk helse, forholdet til foreldrene og opplevelse og reaksjoner knyttet til foreldrekonflikter. De yngste barna (7-11 år) ble intervjuet av trenede intervjuere, mens de eldste barna (12-15 år) svarte på et elektronisk spørreskjema. I dette prosjektet var vi særlig opptatt av å undersøke barnas ønsker for tiden etter at foreldrene ikke lenger bodde sammen, om foreldrene hadde snakket med dem om hvordan barna ønsket å ha

det etter bruddet, og om barna hadde fortalt noen om hva de ønsket etter bruddet. Foreldre svarte også på spørsmål, blant annet om foreldrekonflikt. Hovedvekten av datamaterialet som ble benyttet i prosjektet Barns aktørskap er responser fra barna, og det vil bli presisert der vi har supplert med data fra foreldrene.

Prosjektet har resultert i tre vitenskapelige artikler, som blir presentert som tre deler i dette notatets resultatdel. De tre delene tar for seg tilgrensende tema som kan ses i en slags kronologi i barns aktørskap. Del 1 undersøker hvilke barn som blir invitert med i mekling og/eller hørt av foreldrene sine i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd, og om dette henger sammen med foreldrekonflikter, barns kjønn og alder, og barnets tilknytningsrelasjon til foreldrene. Del 2 undersøker sannsynligheten for at barn har delt meningene sine om hva de ønsker etter foreldrenes samlivsbrudd med foreldrene sine og/eller med venner, og om dette henger sammen med forskjellige dimensjoner av foreldrekonflikt. Del 3 undersøker konsekvenser av at barn blir hørt i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd. Den undersøker sammenhenger mellom hvorvidt barn ble hørt av foreldrene sine og deres psykiske helse, livskvalitet og relasjon til foreldrene sine ett til to år etter foreldrenes samlivsbrudd.

Metode

Dataene som er brukt i prosjektet er fra FamilieForSK-studien. FamilieForSK-studien er en longitudinell studie som rekrutterte familier fra 37 familievernkontor fra hele landet bortsett fra Nord-Norge. I alt ble over 2700 familier rekruttert i perioden 2017-2019. Prosjektet Barns aktørskap benyttet data fra familier hvor foreldrene møtte til obligatorisk foreldremekling og foreldresamarbeid etter brudd. Det var meklere og terapeuter ved familievernkontorene som sto for rekrutteringen til studien, og vi har ikke informasjon om hvem og hvor mange som takket nei til å delta i studien. Foreldre og barn mellom 12 og 15 år fylte ut et elektronisk spørreskjema som de fikk tilsendt på sms eller epost. Barn fra 7 til 11 år fikk spørreskjemaet administrert som et strukturert intervju av trente intervjuere. Ved den første, og halvveis inn i den andre datainnsamlingen, møtte intervjuerne barna fysisk. Etter at Covid-19 pandemien brøt ut i 2020, ble intervjuene gjennomført digitalt gjennom et sikkert videoverktøy (Confrere). På grunn av gode erfaringer med å gjennomføre intervjuene digitalt, fortsatte vi med digitale intervjuer på de gjenstående datainnsamlingene. Intervjuene til de minste barna var basert på det samme strukturerte spørreskjemaet som de eldre barna fikk, men ved hjelp av illustrasjoner for spørsmål og svarkategorier tilpasset barnas alder, ble det enklere for de minste barna å svare på spørsmål. Foreldre måtte samtykke til at barnet deltok i studien. I alt har det vært seks runder med datainnsamling hvor de samme familiene har blitt

fulgt over tid. I prosjektet Barns aktørskap har vi primært brukt data fra første datainnsamling (T1; Del 1-3), og supplert med datainnsamling 2, 5 og 6 (T2, T5 og T6) i Del 3 for å undersøke utvikling over tid.

Utvalget i de tre studiene (Del 1-3) i dette notatet er noe forskjellig. I alt 554 barn mellom 7 og 15 år (gjennomsnittsalder 10.5 år, 54% jenter) ble rekruttert ved første datainnsamling, og disse utgjør datagrunnlaget til første artikkel (Del 1). I Del 2 inkluderte vi flere mål på foreldrekonflikter som vi samlet inn fra foreldrene. Følgelig ble kun barn som også hadde minst én forelder som deltok i studien inkludert. Utvalget i Del 2 inkluderte 472 barn, samt 226 mødre og 171 fedre. Da arbeidet med siste artikkel ble påbegynt (Del 3), hadde noen familier trukket seg fra studien. Det gjenværende utvalget besto da av 518 barn. Snittalder og kjønnsfordeling var tilnærmet lik i alle de tre artiklene.

Sentrale variabler i analysene handler om hvorvidt barn har blitt «hørt», altså om de har blitt spurt om hva de mener og ønsker i forbindelse med at foreldrene ikke lenger bor sammen, og hvorvidt de har delt meningene sine med foreldrene. Før barna svarte på disse spørsmålene, ble de vist en liste over ting som kan være viktig for barn når foreldre går fra hverandre (for eksempel «Jeg ønsker å bo like mye hos mamma og pappa» og «Jeg ønsker å fortsette å gå på samme skole»). Barna ble bedt om å indikere hva på listen som var viktig for dem. Sammenhenger mellom disse meningene har blitt undersøkt i en tidligere norskspråklig artikkel (Sunde et al., 2021). Det er disse spørsmålene som samlet sett er utgangspunktet for om barnas meninger ble hørt eller delt.

Del 1. Barns deltakelse i beslutningstaking når foreldre går fra hverandre: Betydningen av konflikt og tilknytning til foreldrene.

Referanse til publisert artikkel:

Tveit, O. B., Gustavson, K., & Helland, M. S. (2023). Children's participation in post-divorce decision-making: The role of conflict and attachment. *Child & Family Social Work, 28*(3), 712-722.

Norge har obligatorisk mekling for foreldre som går fra hverandre, blant annet med mål om å sikre barns rett til medvirkning (Strandbu et al., 2020). Likevel vet vi lite om i hvilken grad barn får uttale seg på ulike arenaer og hva som kjennetegner barn som blir og ikke blir hørt når foreldre går fra hverandre (Harkin et al., 2020). I denne artikkelen undersøkte vi derfor i hvilken grad barn hadde kommet til orde på to arenaer for medbestemmelse, nemlig i mekling, og hjemme med foreldrene sine, i forbindelse med at foreldrene gikk fra hverandre. Vi undersøkte også hvilke kjennetegn ved barna og familien som hang sammen med om de hadde blitt spurt om meningene sine knyttet til å bo i to hjem.

Som eneste land i verden er det obligatorisk for foreldre i Norge som har minst ett felles barn under 16 år å møte til minst én time foreldremekling dersom de flytter fra hverandre, med mål om å lage en skriftlig avtale om bosted og samvær for barnet. Fra barnet er 7 år har foreldre plikt til å høre barnet, og mekleren skal informere foreldrene om dette (NOU 2019:20). Det er også en økt satsning på å inkludere barnet i meklingen, og det har blitt utviklet flere meklingsmodeller både i Norge og internasjonalt sentrert rundt barnedeltakelse (Ask & Kjeldsen, 2015). Vi vet ennå lite om sammenhengen mellom å delta i mekling og å bli hørt av foreldrene sine, og om det for eksempel er slik at deltakelse på den ene arenaen erstatter den andre som en arena for medbestemmelse. Det første målet med artikkelen var derfor å undersøke om det var mer eller mindre sannsynlig at barn ble invitert med i mekling om de var blitt hørt av foreldrene sine, og omvendt. Det andre målet med artikkelen var å undersøke sammenhengen mellom hvorvidt barn ble invitert med i mekling og/eller spurt om meningene sine av foreldrene og grad av konflikt mellom foreldrene, trygghet i tilknytningsrelasjonen mellom barn og foreldre, samt barns kjønn og alder.

Instrumenter. Utfallet i artikkelen var to spørsmål: «Har du blitt spurt om å være med i mekling?», med svaralternativer *Ja* (35.6%), *Nei* (44.9%) og *Vet ikke/husker ikke* (19.5%). Andre spørsmål brukt som utfall var «Har foreldrene dine spurt deg om hva som er viktig for deg når de ikke lenger bor sammen?», med svaralternativer *Ja* (44.1%), *Nei* (21.2%), og *Vet ikke/husker ikke* (34.7%). Vi refererer til «Ja»-svar på disse spørsmålene som at barn ble hørt.

Vi brukte Security Scale (SS; Kerns et al., 1996) som mål på tilknytningstrygghet. Barn ble presentert for 15 spørsmål av typen «Noen barn synes det er lett å stole på faren sin

MEN andre barn er ikke så sikker på om de kan stole på faren sin» og bedt om å velge det som passet best for dem. Deretter svarte de på om dette «Stemmer litt» eller «Stemmer veldig» for dem. Hvert ledd fikk en skåre fra 1-4, og en gjennomsnittsskåre ble regnet ut for tilknytningstrygghet til mødre og fedre separat. Den indre reliabiliteten var god, med Chronbachs Alpha = .81 for mødre og .8 for fedre.

Foreldrekonflikt fra barnets perspektiv ble målt med The Children's Perception of Interparental Conflict Scale (CPIC; Grych et al., 1992; Holt et al., 2020). Vi brukte delskalaene Triangulering (for eksempel «Jeg føler meg fanget i midten når foreldrene mine krangler») og Barnetema (for eksempel «Foreldrene mine sine krangler handler vanligvis om noe jeg har gjort»; 0 = Stemmer ikke, 3 = Stemmer helt). Skalaene hadde indre reliabilitet, med Chronbachs Alpha = .68 for barneinvolvering og .75 for barnetema.

Analysen. For å undersøke sammenhengen mellom barnas svar på de to utfallsmålene brukte vi en Kjikvadrat-test for uavhengighet (se Tabell 1). Sammenhenger mellom utfallsmålene og prediktorene ble undersøkt med logistiske flernivåanalyser, med familie og familievernkontor inkludert som hierarkiske nivå. Barns kjønn og alder ble også inkludert i analysene.

Barn som ble spurt om meningene sine i mekling ble også oftere spurt om meningene sine av foreldrene

Sammenhengen mellom hvorvidt barn var blitt hørt hjemme og invitert med i mekling vises i Tabell 1. Residualer på +/-2 peker på en statistisk sammenheng mellom de aktuelle responskategoriene.

Tabell 1

Krysstabell for responsene til de to utfallsmålene. Tallene representerer N (%).

Har foreldrene dine spurt deg om hva som er viktig for deg når de ikke lenger bor sammen?

Har du blitt spurt om å delta i mekling?	0 Nei	1 Ja	2 Vet ikke	Totalt
0 Nei	67 (27.7)	89 (36.8)	86 (35.5)	242 (45.2)
Justert residual	3.3	-3.2	.5	
1 Ja	30 (15.9)	112 (59.3)	47 (24.9)	189 (35.4)
Justert residual	-2.3	5.1	-3.4	
2 Vet ikke	17 (15.9)	36 (34.6)	51 (49)	104 (19.4)
Justert residual	-1.4	-2.2	3.5	
Totalt	114 (21.3)	237 (44.3)	184 (34.4)	535 (100)

Tabell 1: Krysstabell av de to utfallene. Tallene i parentes er prosent av svarene på meklings spørsmålet som faller i hver av svarene på spørsmålet om barnet hadde blitt hørt av foreldrene. Justerte residual +/-2 peker på en statistisk sammenheng mellom de to kategoriene.

Vi fant en tydelig sammenheng mellom å ha blitt hørt på de to arenaene, slik at barn som ble invitert med i mekling hadde høyere sannsynlighet for å ha blitt hørt hjemme, og

omvendt. Det var mer vanlig for barn å ha blitt spurt om meningene sine av foreldrene enn å ha blitt invitert med i mekling (44.1% vs. 35.6%). Samtidig svarte rundt en femtedel av barna (21.2%) at foreldrene deres ikke hadde spurt dem om meningene deres. En minoritet på 12.5% ble hverken invitert med i mekling eller spurt om meningene sine av foreldrene. En betydelig andel barn svarte også «vet ikke», både om de hadde blitt invitert med i mekling og spurt av foreldrene sine (hhv. 19.5% og 34.7%).

Det kan altså se ut til at barnedeltakelse i mekling ikke erstatter samtaler hjemme, men kan være et supplement for noen. Det er for eksempel mulig at det ene fører til det andre, ved at foreldre som først blir presentert for barnets meninger i mekling fortsetter denne samtalen hjemme. Selv om dataene våre ikke egner seg til å forklare hvorfor det er en sammenheng mellom å bli hørt på de to arenaene, kan funnene tyde på at noen familier har en sterkere tendens til å inkludere barn på flere arenaer.

Forskningslitteraturen har pekt på foreldre og meklers holdninger til barnedeltakelse som et viktig hinder for at barn blir hørt (Birnbaum & Saini, 2012; Harkin et al., 2020). Særlig dersom man vurderer at barnet mangler kompetanse til å danne seg egne meninger, eller at barnet er i en sårbar situasjon, antas det at de voksne i saken har mindre sannsynlighet for å involvere barnet. Mye av forskningen på feltet er kvalitative intervjustudier blant barn eller meklere (Strandbu et al., 2020; Birnbaum & Saini, 2012, Stafford et al., 2021). Vi har derfor begrenset kunnskap om sentrale relasjonsfaktorer i familien og hvorvidt disse henger sammen om hvorvidt barn blir «hørt».

Kulturen for barnedeltakelse ved ulike familievernkontor kan også være en del av forklaringen på hvorfor barn har høyere sannsynlighet for å bli involvert på én arena (for eksempel i mekling) om de også blir involvert på en annen (for eksempel i samtaler hjemme). Vi vet at det er store geografiske forskjeller i barnedeltakelse i mekling (Bufdir, 2019), og det kan hende at familievernkontorer som har en høyere grad av barnedeltakelse i mekling også i større grad lykkes med å gjøre foreldrene i stand til å høre barna hjemme. I de videre analysene kontrollerte vi derfor for hvilket familievernkontor familiene hadde vært på, slik at de forskjellige kulturene som kan eksistere på de enkelte familievernkontorene ikke skulle påvirke sammenhengene.

[Foreldrekonflikter hang i liten grad sammen med om barna hadde blitt spurt om meningene sine](#)

Foreldrekonflikter er relativt vanlig ved samlivsbrudd, og er noe som kan hindre konstruktiv samhandling i familien (Harold & Sellers, 2018). Det er kjent at foreldre i konflikt kan skape allianser med barnet sitt, gjennom en prosess som kalles triangulering

(Bradford & Barber, 2005). Slik kan det hende at foreldre i konflikt blir mindre villige til å samtykke til barnedeltakelse i frykt for at barnet skal manipuleres til å ta den andre forelderens perspektiv. Meklere kan også vurdere det slik at barnet kan havne i en lojalitetskonflikt eller bli vitne til krangling mellom foreldrene om de deltar i mekling, kanskje særlig dersom foreldrenes konflikter handler om barnet (Schoffer et al., 2005; Emery, 2003). På den andre siden har meklere også oppgitt at de kan vurdere barnedeltakelse i konfliktfylte saker som spesielt viktig, for slik å kunne skape bevegelse i saken (Ådnanes et al., 2011). Vi undersøkte hvorvidt tre aspekter ved hvordan barna opplevde foreldrekonflikt, nemlig intensitet, barnetema og triangulering, hang sammen med om barn opplevde å bli «hørt». Resultatene fra analysen ses i tabellen under.

Tabell 2

Resultater fra to mixed effects binære logistiske regresjoner som undersøker sammenhengen mellom prediktorene og hvorvidt barnet oppga å ha blitt invitert med i mekling (modell 1) og om det hadde blitt spurt om meningene sine av foreldrene (modell 3).

Variabel	B	SE	Wald	df	p	Odds Ratio	95% CI for Odds Ratio		
							Nedre	Øvre	
Modell 1, Mekling	Frekvens foreldrekonflikt	-.07	.04	2.61	1	.11	.93	.85	1.02
	Triangulering	-.16	.26	.39	1	.53	.85	.51	1.41
	Barnetema	-.53	.51	1.05	1	.31	.59	.21	1.62
	Tilknytningstrygghet mødre	.04	.02	4.28	1	.04	1.04	1	1.09
	Tilknytningstrygghet fedre	-.04	.02	2.89	1	.09	.96	.93	1.01
	Kjønn	-.23	.27	.74	1	.39	.79	.46	1.35
	Alder	.15	.06	5.98	1	.01	1.16	1.03	1.31
	Konstant	-1.33	1.32	1.02	1	.31	.26		
Modell 2, Foreldre	Frekvens foreldrekonflikt	-.01	.05	.02	1	.9	.99	.91	1.09
	Triangulering	-.08	.28	.09	1	.77	.92	.53	1.6
	Barnetema	-.92	.53	3.02	1	.08	.40	.14	1.13
	Tilknytningstrygghet mødre	.04	.02	3.32	1	.07	1.04	1	1.09
	Tilknytningstrygghet fedre	.01	.02	.02	1	.64	1.01	.96	1.0
	Kjønn	-.45	.31	2.18	1	.14	.64	.35	1.16
	Alder	.21	.07	8.42	1	.00	1.24	1.07	1.43
	Konstant	-2.58	1.47	3.07	1	.08	.08		

Note: SE = Standardfeil. Jenter var kodet 1, gutter kodet 2. Familie og familievernkontor var entret som random intercept. "Vet ikke"-responsene var ekskludert fra analysene.

I motsetning til det vi forventet, fant vi ingen klar sammenheng mellom foreldrekonflikter og hvorvidt barna hadde blitt spurt om meningene sine, enten av foreldre eller mekler. Imidlertid fant vi at barn som rapporterte at foreldrene ofte hadde konflikter som handlet om dem, hadde en økt sannsynlighet for å svare "vet ikke" på om foreldrene hadde spurt dem om meningene deres (ikke vist her, se Tveit et al., 2023). Slike svar er vanskelig å

tolke, men det kan tenkes at «vet ikke»-svarene skyldes en usikkerhet eller en form for resignasjon fra barnas side. Den høye andelen slike svar (34.7%) kan også tyde på at det er et behov fra både meklere og foreldre om å skape tydeligere rammer for å høre barna, slik at det ikke er tvil fra barnets side om hvorvidt slike viktige samtaler har funnet sted. Samtidig er det positivt at vi ikke finner at store konflikter mellom foreldrene var et entydig hinder for at barna i utvalget ble invitert til å si sin mening. En mulig forklaring på dette er at tjenesten har gode rutiner for å ivareta hele familien når det er mye konflikt mellom foreldre. Funnene er et viktig supplement til tidligere kvalitative studier som har fokusert mer ensidig på de familiene som står i store konflikter.

Tilknytning mellom barn og foreldre kan ha en betydning for barns opplevelse av å ha blitt spurt

Tilknytning er et viktig mål på kvaliteten på relasjonen mellom foreldre og barn (Cassidy, 2001). Trygg tilknytning er generelt sett antatt å henge sammen med mer åpen kommunikasjon om følelser og behov (Gini et al., 2007). Vi antok derfor at en tryggere tilknytningsrelasjon ville henge sammen med at barn ble invitert med i beslutningsprosessene etter samlivsbrudd. En slik sammenheng fant vi for barnas tilknytning til mødrene, hvor en tryggere tilknytning hang sammen med en høyere sannsynlighet for at barn ble invitert med i mekling. Dette er kanskje ikke så overraskende, da barn med en trygg tilknytningsrelasjon typisk opplever mer støttende kommunikasjon (Gini et al., 2007). Man kan argumentere for at barn med en mindre trygg tilknytningsrelasjon til foreldrene kanskje har mer nytte av å kunne snakke med en mekler, da disse barna kanskje opplever mindre rom til å dele tankene sine i uformelle samtaler hjemme. Det er derfor urovekkende at disse barna sjeldnere inviteres med i mekling. Samtidig er det interessant at vi ikke fant en signifikant sammenheng mellom tilknytning og hvorvidt barn ble hørt hjemme. Et fokus på foreldre-barn-relasjoner og tilknytning kan tjene til å utvide perspektivet på hvordan familierelasjoner påvirker mekling. I meklingsfeltet er det forsket mest på foreldrekonflikter, men våre funn indikerer at relasjonen mellom foreldre og barn kan ha betydning for foreldrenes funksjon som «portvoktere», ved å virke inn på om foreldrene inviterer barn med på den viktige beslutningsarenaen som mekling er når foreldre går fra hverandre.

Også egenskaper ved barnet selv kan virke inn på om de inviteres med i beslutninger

Vi undersøkte også om egenskaper ved barnet kunne hindre eller legge til rette for at de ble hørt. Vi fant at eldre barn oftere enn yngre barn ble inkludert både i mekling og hjemme. Dette funnet er i tråd med andre studier, både fra Norge og internasjonalt (for

eksempel Križ & Skivenes, 2017; Ådnanes et al., 2011). Det er viktig å påpeke at alle barna i utvalget var over 7 år, og alle hadde dermed rett til å bli hørt av foreldrene sine. Det at eldre barn oftere blir inkludert, kan tyde på at det fortsatt er en utbredt oppfatning om at yngre barn bør skånes fra press og belastning, og/eller at yngre barn er mindre i stand til å danne seg egne meninger om sin egen livssituasjon. Tidligere forskning har imidlertid vist at yngre og eldre barn like ofte danner seg meninger om hvordan de vil ha det etter samlivsbruddet (Sunde et al., 2021), og at de fleste barn ønsker å bruke stemmen sin uavhengig av alder (Birnbaum & Saini, 2012). Å sørge for at yngre barn får like muligheter til å bli hørt er slik en utfordring for tjenesten og forskere.

Konklusjon, del 1

Vi fant at barn som ble invitert til å delta i mekling også oftere ble spurt om meningene sine av foreldrene, og omvendt. Videre fant vi at barn med en trygg tilknytning til moren sin oftere ble invitert med i mekling, og at eldre barn ble både oftere invitert med i mekling og hørt av foreldrene. Til slutt fant vi at barn som opplevde barnerelaterte foreldrekonflikter hadde en større tendens til å svare at de ikke visste om de hadde blitt spurt om meningene sine av foreldrene. Resultatene peker på at barn i stor grad blir inkludert uavhengig av foreldres konfliktnivå, men også at det er en skjevhet i barnedeltakelse der særlig yngre barn faller utenfor.

Mer enn ett av ti barn i utvalget (12,5%) svarte at de ikke hadde blitt spurt om meningene sine verken hjemme av foreldrene eller av en mekler. Denne andelen kan tenkes å være enda høyere i et representativt utvalg norske barn, ettersom det er nærliggende å anta at foreldre som samtykker til at barn deltar i et forskningsprosjekt som dette også kan være mer tilbøyelig til å involvere barn i beslutningsprosesser i forbindelse med samlivsbrudd. At barna som ikke har blitt spurt om meningene sine ikke skiller seg fra andre i hvor mye konflikter de rapporterer mellom foreldrene, viser at meklere ikke kan bruke konfliktnivå som indikasjon på hvilke barn som får ivarettatt retten til å bli hørt. Dette løfter betydningen av at meklere må minne alle foreldre om plikten til å høre sine barn, og at rammene for dette må være tydelige for barna.

Del 2: Foreldrekonflikt og hvorvidt barn bruker retten sin til å bli hørt når foreldre går fra hverandre.

Referanse til artikkel (foreløpig ikke publisert):

Tveit, O. B., Gustavson, K., & Helland, M. S. **Interparental Conflict and Children's Inclination to Exercise their Right to be Heard when Parents Separate.** Akseptert for publisering i *The International Journal of Children's Rights*

Når foreldre går fra hverandre, må de foreta en rekke beslutninger med store konsekvenser for barnas liv. Barn har derfor rett til å bli hørt i disse beslutningene (Barneloven, 1981 § 31). I praksis kan dette innebære at barn må si sin mening i en tid potensielt preget av betydelig konflikt og uro i familien. Å forstå sammenhengen mellom foreldrekonflikter og hvorvidt barn kommer til orde, er viktig for å kunne legge til rette for at barns rettigheter blir møtt under foreldres samlivsbrudd.

Tidligere intervjubasert forskning har vist at barn er svært forskjellige når det gjelder om de ønsker å delta i beslutningsprosesser. Dette gjelder særlig når det er betydelig konflikt mellom foreldrene. I slike saker ønsker noen barn å kunne bestemme alt selv, mens andre ikke ønsker å delta i beslutningsprosesser overhodet (Holt, 2018; Birnbaum & Saini, 2012). Andre barn kan være mer ambivalente, og mange barn kan foretrekke å snakke med venner heller enn foreldrene sine.

I denne studien så vi nærmere på om *hvordan* foreldrene kranglet hadde noe å si for om barna delte meningene sine. Vi undersøkte sammenhengen mellom om barn delte meningene sine med foreldrene sine og/eller vennene sine, og i hvilken grad foreldre rapporterte om fysisk vold (for eksempel å kaste noe mot den andre), verbal aggresjon (for eksempel å si ting for å såre den andres følelser), barneinvolvering i konflikten (for eksempel å krangle foran barnet), samarbeid (som å lytte til den andres synspunkt), og i hvilken grad konflikter ble løst.

Instrumenter og utvalg. Vi spurte 472 barn mellom 7 og 15 år som også hadde en forelder som deltok i studien følgende spørsmål: «Har du fortalt noen om hva som er viktig for deg når foreldrene dine ikke lenger bor sammen?». Barna fikk en liste med relasjoner, deriblant *Foreldre* og *Venner*, og svarte med *Ja*, *Nei* eller *Vet ikke/husker ikke* til hver av relasjonene. De fleste barna (60.4%) hadde delt meningene sine med foreldrene sine, og 35.4% med venner. Samtidig sa 20.3% at de ikke hadde delt meningene sine med foreldrene sine, og resten (19.3%) svarte at de ikke visste om de hadde delt meningene sine med foreldrene. Tilsvarende sa 47.5% at de ikke hadde delt meningene sine med venner. De fleste som hadde snakke med vennene sine hadde også fortalt meningene sine til foreldrene sine (78.4%), og bare 7.5% hadde kun fortalt meningene sine til vennene sine. Om barn skal ha

innflytelse i beslutningsprosesser, er det nødvendig at de deler meningene sine med foreldrene sine. Sånn sett er det positivt at relativt få barn hadde synspunkter som de kun delte utenfor familien.

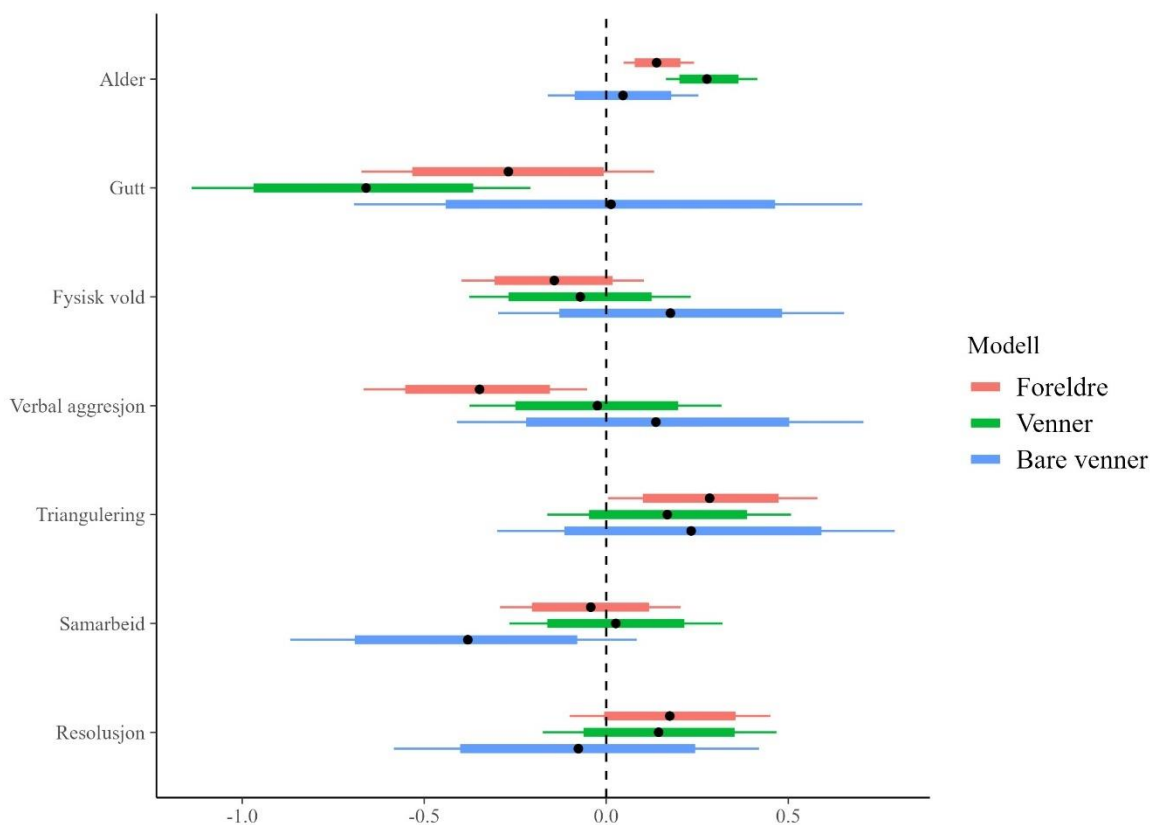
Når vi skulle se på sammenhengen mellom foreldrekonflikter og hvorvidt barn hadde delt meningene sine, brukte vi Conflicts and Problem-Solving scale (CPS; Kerig, 1996; Helland et al., 2023), som måler forskjellige dimensjoner av foreldrekonflikt. Foreldre svarte på hvor ofte (0 = aldri, 3 = ofte) de selv og den andre forelderen brukte verbal aggresjon (for eksempel «Sier eller gjør noe for å såre den andres følelser»), fysisk vold (for eksempel «Kaster noe på den andre»), barneinvolvering (for eksempel «Involverer barnet i krangelen vår»), og samarbeidende strategier (for eksempel «Lytter til den andres synspunkt»). De svarte også på i hvor stor grad de løste konfliktene sine (for eksempel «Vi forblir sinte på hverandre i lang tid»). Vi brukte foreldres rapport om den andre forelderen i analysene. Intern reliabilitet var akseptabel, med Chronbachs Alpha mellom .77 (fedres rapport om verbal aggresjon) og .91 (mødres rapport om fysisk vold).

Analysen. Vi brukte flernivå Bayesiansk logistisk regresjonsanalyse. Bayesiansk analyse kombinerer informasjon man har på forhånd (en *prior fordeling*) med dataene, og resulterer i en posterior fordeling av parameterverdier (altså styrken på sammenhenger mellom variablene). Disse kan oppsummeres med kredibilitetsintervaller, og et 95% kredibilitetsintervall kan intuitivt tolkes å dekke de 95% mest sannsynlige sammenhengene mellom variablene i analysen (se figur under), gitt dataene og modellen. Vi brukte svakt informative prior normalfordelinger sentrert på 0, som i praksis vil si at vi ikke forventet store effekter av foreldrekonflikt. Familie og familievernkontor ble lagt inn som hierarkiske nivå.

Vi kjørte tre analyser med identiske prediktorer og ulike utfall. Utfallet i første analyse var hvorvidt barn hadde delt meningene sine med foreldrene, utfallet i andre analyse var hvorvidt barn hadde delt meningene sine med venner, og utfallet i tredje analyse var hvorvidt barn kun hadde delt meningene sine med venner, og ikke med foreldrene. Prediktorer i alle modellene var konfliktdimensjonene rapportert av foreldrene, samt barns alder og kjønn. Alle konfliktdimensjoner ble standardisert.

Verbal aggresjon hang sammen med lavere sannsynlighet for å ha delt meningene sine

Figuren under viser resultatene fra analysene av sammenhengen mellom dimensjoner av foreldrekonflikt og hvorvidt barn hadde delt meningene sine med foreldre, venner, eller kun med venner.

Merk: Figuren viser sammenhenger mellom forskjellige konflikt dimensjoner og sannsynligheten for at barn rapporterte å ha delt meningene sine med henholdsvis foreldrene sine (rød), venner (grønn) og bare med venner (blå). Linjene representerer intervallene hvor det er 80% (tjukke linjer) og 95% (tynne linjer) sannsynlig at størrelsen på sammenhengen befinner seg, slik at linjer som ikke krysser 0 peker på mest tydelige sammenhenger. Effekter over 0 betyr at høy verdi på konflikt dimensjonen henger sammen med høy sannsynlighet for å ha delt meningene sine. Effekter under 0 har motsatt betydning.

Jo mer verbal aggresjon foreldrene rapporterte, jo lavere var sannsynligheten for at barna hadde delt meningene sine med foreldrene sine. En forklaring på dette kan være at aggressive konflikter gjør det vanskeligere for barn å få tilgang til og dele egne behov og ønsker (Haefner, 2014, Cox et al., 2001). Muligens er meklere også mer avventende med å motivere foreldre til å involvere barna sine i slike sammenhenger.

På den andre siden var det mer sannsynlig at barn hadde delt meningene sine med foreldrene sine jo mer foreldre rapporterte å involvere barna i konfliktene sine. Dette var overraskende, siden barneinvolvering i konflikt vanligvis betraktes som en særlig destruktiv konfliktstrategi. Tidligere forskning har vist at barn ikke nødvendigvis tar skade av å involvere seg selv i foreldrenes konflikt, dersom de ikke er emosjonelt opprørt mens de gjør dette (Davies et al., 2015).

Eldre barn og jenter snakket oftere med vennene sine om meningene sine, men det var ikke sammenheng mellom konflikter og hvorvidt barn snakket med venner. Det var imidlertid en tendens til at barn med foreldre som rapporterte om mindre samarbeidende konfliktstrategier, hadde delt meningene sine kun med venner. Denne sammenhengen var mindre sikker enn de andre.

Konklusjon, del 2

Barns aktørskap og involvering i samfunnet og familien ses som regel på som noe positivt, og man kan intuitivt anta at en slik positiv prosess blir hjulpet frem av et trygt familiemiljø. Funnene våre både støtter og går imot en slik intuisjon. Særlig funnet om at barn som oftere blir involvert i foreldrekonflikter hadde en økt sannsynlighet for å oppgi at de hadde delt meningene sine med foreldrene, peker på at barneinvolvering i konflikt ikke nødvendigvis er negativt, eller at aktørskap ikke nødvendigvis er positivt.

Studien peker på at et kategorisk skille mellom "høy" og "lav" konflikt overser viktige nyanser for fagpersoner som jobber med barns stemme i når foreldrene skiller lag. Spesielt i familier preget av verbalt aggressive konflikter mellom foreldrene, kan barn trenge hjelp til å få tak i og uttrykke egne behov og ønsker. Vi mener også at barn som involveres i foreldrekonflikter vil kunne ha godt av å få snakke med en nøytral mekler. Alt i alt støtter funnene at tjenesten bør fortsette sine tiltak for å hjelpe foreldre i konflikt, samt øke innsatsen for å gi støtte til barns deltakelse i beslutningsprosesser.

Del 3: Konsekvensene av barns aktørskap

Artikkel under arbeid. Tentativ tittel: "Longitudinal associations between children's participation in post-divorce decision-making and later mental health and attachment security".

I forskningslitteraturen er det vanlig å argumentere for at barns deltakelse i beslutningstaking når foreldre går fra hverandre kan ha positive følger for barnet (Hayes & Birnbaum, 2020; Cashmore & Parkinson, 2009). Slike argumenter finner støtte i undersøkelser som i stor grad viser at barn som har deltatt i mekling eller blitt spurt om meningene sine av foreldrene, sier at dette var en positiv erfaring (Birnbaum & Saini, 2012; Strandbu et al., 2020). Det har imidlertid ikke blitt gjort studier med en kvantitativ tilnærming som følger barn over tid. I denne artikkelen brukte vi data fra 518 barn (snittalder 10.5 år, standardavvik 2.5 år) som svarte på om foreldrene deres hadde spurt dem om meningene sine ved første måletidspunkt. Barna svarte også på spørsmål om deres psykiske helse og om relasjonen til foreldrene sine ved første måletidspunkt og igjen ett til to år senere (i snitt 74 uker, standardavvik = 16.6 uker).

Å få kunnskap om konsekvenser av barns deltakelse er viktig, ettersom det ikke er gitt at en praksis som er fundert på menneskerettigheter og demokratiske prinsipper fører til bedre utfall for barnet. Det kan være en viss risiko knyttet til deltakelse i beslutningsprosesser når foreldrene går fra hverandre, ettersom barnet kan oppleve lojalitetskonflikter eller kan bli vitne til fiendtlighet mellom foreldrene sine. For å undersøke følgene av barns deltakelse ønsket vi å se på sammenhenger mellom hvorvidt barn ble spurt om meningene sine og hvordan de senere rapporterte om egen psykisk helse og livskvalitet og den opplevde kvaliteten på relasjonen deres til foreldrene sine.

Måleinstrumenter. For å undersøke sammenhenger mellom hvorvidt barn ble hørt i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd og deres senere psykiske helse og relasjoner til foreldrene sine, brukte vi det ene utfallsmålet fra Del 1 som prediktorvariabel: «Har foreldrene dine spurt deg om hva som er viktig for deg når de ikke lenger bor sammen?», med svaralternativer *Ja* (44.5%), *Nei* (23.%), og *Vet ikke/husker ikke* (32.5%).

Vi brukte en kortversjon av Moods and Feelings Questionnaire (MFQ; Messer et al., 1995) for å måle depressive symptomer. Barn ble bedt om å svare på 13 spørsmål (Chronbachs Alpha = .87) om hvordan de hadde hatt det de siste to ukene (for eksempel «Jeg var lei meg eller ulykkelig»); 1 = ikke riktig, 2 = noen ganger riktig, 3 = riktig). En kortversjon av KIDSCREEN (Ravens-Sieberer et al., 2010) ble brukt for å måle helserelatert livskvalitet. Barn svarte på 10 spørsmål om energi, humør, og hvordan de har det med venner

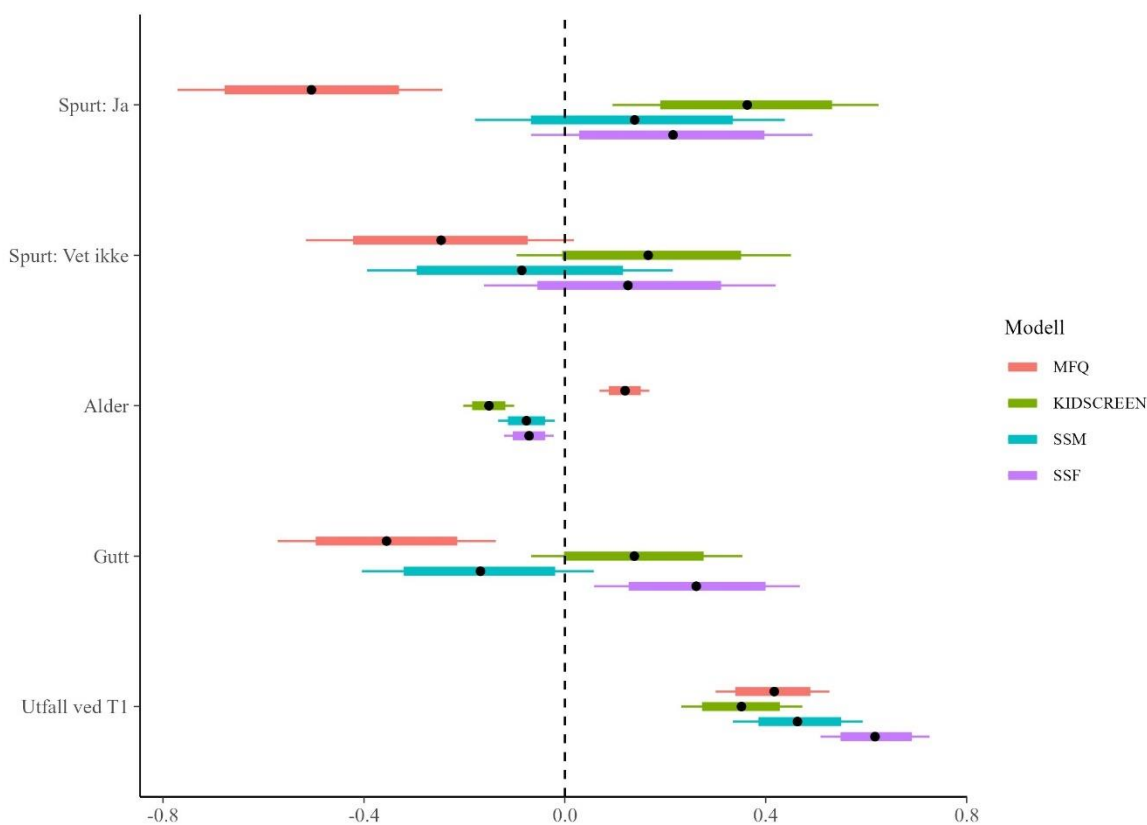
og på skolen (for eksempel «Har du hatt det gøy med vennene dine?») med svaralternativer fra 1 = aldri til 5 = alltid). Vi brukte også de samme tilknytningsmålene (Security Scale; Kerns, 1996) introdusert i Del 1 for å se på relasjonen mellom barn og henholdsvis mor og far. De samme spørsmålene fra MFQ og KIDSCREEN ble gitt ved tidspunktet for rekruttering og 1-2 år etter.

Frafall. Av de 518 barna som deltok i studien ved første måletidspunkt (T1) deltok 250 barn ved T2, 190 ved T5, og 166 ved T6. Vi undersøkte om det var indikasjon for selektivt frafall, hvilket kan føre til systematiske skjevheter i analysene. Hverken barnas respons på hvorvidt de var blitt spurt om meningene sine i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd, eller deres psykiske helse, livskvalitet eller tilknytningsrelasjon ved T1 predikerte frafall fra studien. Blant de som ikke deltok ved T2 var det 103 som deltok senere, ved T5 eller T6. Responsene deres på T5 og/eller T6 ble brukt i imputering av manglende T2-verdier, i tillegg til resten av variablene i de statistiske modellene. Barn som ikke deltok på noe måletidspunkt etter T1 ble ikke inkludert i analysene, noe som ga et endelig utfall på $N = 353$ i analysene. Manglende utfallsverdier ved T2 ble imputert 20 ganger.

Analysen. Vi benyttet Bayesianske flernivå regresjonsanalyser for å undersøke sammenhengen mellom hvorvidt barn ble spurt om meningene sine av foreldrene ved T1 og deres psykiske helse, livskvalitet og relasjon til foreldrene 1-2 år senere. Barnas alder, kjønn og respektive utfallsmål ved T1 ble inkludert som kontrollvariabler. Familie og familievernkontor ble lagt inn som hierarkiske nivå. Vi spesifiserte vide normalfordelinger som lite informative prior-sannsynligheter. Vi brukte standardiserte variabler i analysen, slik at skalaen på effektstørrelser er gitt i standardavvik.

Barn som ble spurt om meningene sine rapporterte om færre psykiske helseplager og økt livskvalitet

Kredibilitetsintervaller fra analysene kan ses i figuren under.

Merk: Figuren viser sammenhengen mellom hvorvidt barn ble hørt av foreldrene sine og deres senere psykiske helse, livskvalitet og foreldrerelasjoner. Linjene inneholder styrken på sammenhengen med 80% (tjukke linjer) og 95% sannsynlighet (tynne linjer), gitt våre data og statistiske modeller. Estimaten i de to øverste bolkene er sammenlignet med barn som svarte «Nei» på om foreldrene hadde spurt dem om meningene sine (referanseverdi). MFQ = Depressive symptomer; Kidscreen = Helserelatert livskvalitet; SSM = Tilknytningstrygghet til mor; SSF = Tilknytningstrygghet til far.

Barn som hadde blitt spurt om meningene i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd rapporterte i gjennomsnitt om færre depressive plager og om høyere helselatert livskvalitet ved oppfølging enn de som ikke hadde blitt spurt om meningene sine. Effektstørrelsen indikerer at barna i vårt utvalg som hadde blitt spurt om meningene sine opplevde ca. mellom 0.7 og 0.2 standardavvik færre depressive symptomer og 0.1 og 0.5 standardavvik høyere helselatert livskvalitet ved oppfølging enn barn som ikke hadde blitt spurt om meningene sine. Dette kan tolkes som små til moderate effektstørrelser (Ferguson, 2016). Funnet samsvarer med en tidligere eksperimentell undersøkelse av barneinvolvering i mekling for høykonfliktpar, som fant at det særlig var emosjonelle symptomer hos barnet som ble påvirket av deltakelse (McIntosh et al., 2008). Man kan se for seg flere grunner til at det å

høre barn kan ha en positiv effekt på deres psykiske helse (Vis et al., 2011). Deltakelse kan gagne barnet direkte ved for eksempel å gi dem en følelse av kontroll eller økt selvtilit. En annen mulighet er at deltakelse kan forsterke effekten av andre positive forhold, for eksempel ved å gjøre en foreldreplan mer skreddersydd til barnets behov. Til slutt kan barns deltakelse beskytte mot negative effekter, for eksempel ved å synliggjøre for foreldrene at barnet påvirkes av konflikter dem imellom. Sannsynligvis er det blandinger av de tre mekanismene som ligger bak sammenhengen vi finner.

Å spørre barnet sitt om hva som er viktig for dem etter samlivsbruddet tilsvarer potensielt en relativt «lav» form for barnedeltakelse (Lundy, 2007), som i utgangspunktet ikke burde kreve mye fra foreldrenes side. Slik sett kan det ligge et viktig perspektiv i å snu på funnene: Hvis barn ikke opplever at foreldrene orienterer seg mot deres ønsker og behov i den opprivende tiden som et samlivsbrudd representerer for familien, kan dette utgjøre en risikofaktor for barnas emosjonelle velvære og livskvalitet. Et slik perspektiv er i tråd med tidligere intervjubasert forskning som peker på at barn som ikke opplever å bli snakket med av foreldrene i forbindelse med bruddet kan føle seg isolert og forvirret (Dunn et al., 2001).

Funnene er betydelig ettersom vi tok høyde for depressive symptomer og livskvalitet barna rapporterte ved første måletidspunkt. Det er imidlertid risikabelt å ta funnet til inntekt for en årsakssammenheng mellom å bli hørt og barns depressive plager, ettersom vi ikke kan utelukke at andre forhold kan spille inn på sammenhengen over tid. For eksempel kan man tenke seg at noen foreldre er særlig oppmerksomme på barnas behov i en krisetid som bruddet representerer, og at de derfor både har en høyere sannsynlighet for å høre barnet sitt og samtidig se til at andre emosjonelle behov blir møtt i tiden etterpå.

Det var videre en tendens til en positiv sammenheng mellom å ha blitt spurt om meningene sine og tryggheten barn rapporterte i tilkynningsrelasjonen til mor og far. Disse sammenhengene var imidlertid mer tvetydige, og vi kan ikke si at de er positive med 95% sannsynlighet. Det kan tenkes at foreldrerelasjon er mer stabil enn det som handler om emosjonelle symptomer. Tilknytning er tenkt å formes gjennom tidlige år og være relativt stabilt gjennom barndommen. Samtidig er det viktig å merke seg at dersom det er en sammenheng mellom å bli hørt og kvalitet på foreldrerelasjonen, er den i overveiende grad mer sannsynlig positiv enn negativ.

Konklusjon, del 3

Alt i alt er funnene i tråd med en antakelse om at det kan ha en positiv virkning at foreldre hører barna sine om forhold rundt samlivsbruddet, og da særlig på hvordan barna har det

emosjonelt. Det er imidlertid viktig å understreke at dette er sammenhenger på gruppenivå, og at enkeltbarn kan ha andre reaksjoner på det å bli hørt. Vi kan heller ikke slå fast at det er en årsakssammenheng mellom hvorvidt barn ble spurt om meningene sine og deres psykiske helse over tid. På den andre siden peker studien på at sjansen for at det å høre barna har en negativ effekt på deres psykiske helse og relasjon til foreldrene sine er forsvinnende liten.

Felles konklusjon og implikasjoner for praksisfeltet

Et forskningsprosjekt basert på kvantitativ metodikk kan kun belyse spørsmål på gruppenivå, og ikke på nivået til det enkelte barn eller den enkelte familie. Prosjektet er slik et viktig supplement til andre forskningsprosjekter med en kvalitativ tilnærming, som i større grad kan utforske opplevelser og sammenhenger hos enkeltindivider. De tre artiklene belyser ulike ledd i prosessen rundt barns medvirkning i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd. Samlet peker de på at de fleste av barna i utvalget opplevde å komme til orde og få delt det som er viktig for dem. På sikt var dette knyttet til bedre psykisk helse og økt livskvalitet for barna det gjaldt.

Samtidig peker funnene på noen skjevheter i hvem som blir hørt, der barn som også har blitt spurt av foreldrene sine om hva de mener, er overrepresentert blant de som også blir invitert med i mekling. Dette kan gå overens med et syn på barns deltakelse og medbestemmelse som en prosess der mekling utgjør én del, og hvor målet er at foreldrene skal ha et tydelig bilde av det barna står i og har behov for i tiden rundt og etter samlivsbruddet. Obligatorisk foreldremekling setter familievernet i en god posisjon til å løfte viktigheten av at foreldre snakker med barna sine om deres ønsker og behov.

Vi fant en betydelig skjevhet i alder, der yngre barn sjeldnere fikk muligheten til å komme til orde, både hjemme og i mekling. Annen forskning har pekt på at barn savner informasjon om tilbudet ved familievernkontoret (Eikrem & Andenæs, 2021), og det kan hende at tilbudet blir lettere tilgjengelig for barn om tjenesten videreutvikler barnevennlig informasjonsmateriell om barns rett til å bli hørt.

Vi fant ikke en sammenheng mellom hvorvidt barn var blitt hørt og graden av konflikt i hjemmet. Samtidig er det viktig å være oppmerksom på at foreldrekonflikt ikke er én ting. Barn i vårt utvalg som hadde foreldre med utpreget verbal aggresjon i sitt konfliktrepertoar, det vil si foreldre som truer hverandre eller intensjonelt går inn for å såre hverandre, opplevde sjeldnere å ha fortalt foreldrene sine om hva som er viktig for dem i forbindelse med samlivsbruddet. Det er mulig at barn i disse familiene oftere føler seg utrygge når det gjelder å dele det de har på hjertet, eller at et stort emosjonelt trykk hjemme gjør det vanskeligere for

barna å få tilgang til egne behov. Her er det særlig viktig for tjenesten å gjøre foreldre oppmerksom på effekten konflikten deres kan ha på barna. Tidligere forskning har vist at det kan være svært virkningsfullt for foreldre i vedvarende konflikt i forbindelse med et samlivsbrudd å få høre, med barnas egen stemme, om barnets opplevelse av situasjonen (McIntosh et al., 2008).

Vi har lenge visst at foreldres samlivsbrudd henger sammen med en viss helsemessig risiko for barn (Kravdal & Wörn, 2023). Det er derfor av stor interesse å identifisere faktorer som kan være med på å fremme barns tilpasning. Et viktig bidrag fra prosjektet vårt er i denne sammenheng å gi forskningsmessig belegg for antakelsen om at det kan være godt for barn at foreldrene søker deres perspektiver, ønsker og behov i forbindelse med samlivsbruddet. Motsatt kan vi anta at det kan være fremmedgjørende og ensomt for barn om foreldrene deres ikke søker deres synspunkter. Dette tydeliggjør også viktigheten for familievernet av å jobbe mot at alle barn skal ha muligheten til å komme til orde, uavhengig av alder. Barns trivsel og psykiske helse i en bruddsituasjon ivaretas av foreldrene, og familievernet står i en god posisjon til å løfte viktigheten av at også familiens minste medlemmer blir lyttet til.

Referanser

- Ask, H., & Kjeldsen, A. (2015). *Samtaler med barn* (Rapport nr. 4). Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/publ/2015/samtaler-med-barn2/>
- Barneloven (1981). Omfanget av samværet mv. (LOV-1981-04-08-7). <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>
- Birnbaum, R., & Saini, M. (2012). A qualitative synthesis of children's participation in custody disputes. *Research on Social Work Practice*, 22(4), 400-409. <https://doi.org/10.1177/1049731512442985>
- Bradford, K., & Barber, B. K. (2005). Interparental conflict as intrusive family process. *Journal of Emotional Abuse*, 5(2-3), 143-167. https://doi.org/10.1300/J135v05n02_07
- Bufdir. (2019). *Årsrapport, 2019*. <https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005137>
- Cashmore, J., & Parkinson, P. (2009). Children's participation in family law disputes: The views of children, parents, lawyers and counsellors. *Family Matters*, 82, 15-21.
- Cassidy, J. (2001). Truth, lies, and intimacy: An attachment perspective. *Attachment & Human Development*, 3(2), 121-155. <https://doi.org/10.1080/14616730110058999>
- Cox, M. J., Paley, B., & Harter, K. (2001). Interparental Conflict and Parent-Child Relationships. In J. H. Grych, and F. D. Fincham (eds.), *Interparental Conflict and Child Development: Theory, Research, and Applications*. Cambridge University Press.
- Davies, P. T., Coe, J. L., Martin, M. J., Sturge-Apple, M. L., & Cummings, E. M. (2015). The developmental costs and benefits of children's involvement in interparental conflict. *Developmental Psychology*, 51(8), 1026. <https://doi.org/10.1037/dev0000024>
- Dunn, J., Davies, L. C., O'Connor, T. G., & Sturgess, W. (2001). Family lives and friendships: the perspectives of children in step-, single-parent, and nonstep families. *Journal of Family Psychology*, 15(2), 272.

- Eikrem, T. C., & Andenæs, A. (2021). Barns deltagelse i skilsmissemekling. *Barn*, 39(2-3). <https://doi.org/10.5324/barn.v39i2-3.3790>
- Emery, R. E. (2003). Children's voices: Listening-and deciding-is an adult responsibility. *Arizona Law Review*, 45, 621-627.
- Ferguson, C. J. (2016). An effect size primer: A guide for clinicians and researchers. In A. E. Kazdin (Ed.), *Methodological issues and strategies in clinical research* (4th ed., pp. 301–310). American Psychological Association.
- Gini, M., Oppenheim, D., & Sagi-Schwartz, A. (2007). Negotiation styles in mother-child narrative co-construction in middle childhood: associations with early attachment. *International Journal of Behavioral Development*, 31(2), 149-160. <https://doi.org/10.1177/0165025407074626>
- Grych, J. H., Seid, M., & Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: The Children's Perception of Interparental Conflict Scale. *Child Development*, 63(3), 558-572. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1992.tb01646.x>
- Haefner, J. (2014). An application of Bowen family systems theory. *Issues in mental health nursing*, 35(11), 835-841. <https://doi.org/10.3109/01612840.2014.921257>
- Harkin, J. A., Stafford, L., & Leggatt-Cook, C. (2020). Influences on children's voices in family support services: Practitioner perspectives. *Child & Family Social Work*, 25(4), 955-963. <https://doi.org/10.1111/cfs.12781>
- Harold, G. T., & Sellers, R. (2018). Annual Research Review: Interparental conflict and youth psychopathology: an evidence review and practice focused update. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(4), 374–402. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12893>
- Hayes, M., & Birnbaum, R. (2020). Voice of the child reports in Ontario: A content analysis of interviews with children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 61(5), 301-319. <https://doi.org/10.1080/10502556.2019.1619379>
- Helland, M. S., Holt, T., Gustavson, K., Larsen, L., & Røysamb, E. (2023). Validation and Short-Form Development of Conflict and Problem-Solving Strategy Scales. *Journal of Family Studies*, 29(2), 738-756. DOI: 10.1080/13229400.2021.1981977.
- Holt, S. (2018). A voice or a choice? Children's views on participating in decisions about post-separation contact with domestically abusive fathers. *Journal of social welfare and family law*, 40(4), 459-476. <https://doi.org/10.1080/09649069.2018.1519653>
- Holt, T., Helland, M. S., Gustavson, K., Cummings, E. M., Ha, A., & Røysamb, E. (2020). Assessing children's responses to interparental conflict: Validation and short scale development of SIS and CPIC-properties scales. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 48(2), 177-196. <https://doi.org/10.1007/s10802-019-00586-7>
- James, A., Jenks, C., & Prout, A. (1998). *Theorizing childhood*. Polity Press.
- Kerig, P. K. (1996). Assessing the Links Between Interparental Conflict and Child Adjustment: the Conflicts and Problem-Solving Scales. *Journal of Family Psychology*, 10(4), 454-473. DOI: 10.1037/0893-3200.10.4.454.
- Kerns, K. A., Klepac, L., & Cole, A. (1996). *Security Scale* [Database record]. APA. PsycTests. <https://doi.org/10.1037/t17560-000>
- Kravdal, Ø., & Wörn, J. (2023). Mental and physical health trajectories of Norwegian parents and children before and after union dissolution. *Population and Development Review*, 49(1), 71-103. <https://doi.org/10.1111/padr.12530>
- Križ, K., & Skivenes, M. (2017). Child welfare workers' perceptions of children's participation: a comparative study of England, Norway and the USA (California). *Child & Family Social Work*, 22, 11-22. <https://doi.org/10.1111/cfs.12224>
- Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British educational research journal*, 33(6), 927-942. <https://doi.org/10.1080/01411920701657033>
- McIntosh, J. E., Wells, Y. D., Smyth, B. M., & Long, C. M. (2008). Child-focused and child-inclusive divorce mediation: comparative outcomes from a prospective study of postseparation adjustment. *Family Court Review*, 46(1), 105-124. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2007.00186.x>

- Messer, S. C., Angold, A., Costello, E. J., Loeber, R., Van Kammen, W., & Stouthamer-Loeber, M. (1995). Development of a short questionnaire for use in epidemiological studies of depression in children and adolescents: Factor composition and structure across development. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 5, 251-262.
- NOU 2019:20 (2019). *En styrket familietjeneste. En gjennomgang av familievernnet*. Oslo: Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-20/id2678371/>
- Ravens-Sieberer, U., Erhart, M., Rajmil, L., Herdman, M., Auquier, P., Bruil, J., & Kilroe, J. (2010). Reliability, construct and criterion validity of the KIDSCREEN-10 score: a short measure for children and adolescents' well-being and health-related quality of life. *Quality of Life Research*, 19, 1487-1500. doi: 10.1007/s11136-010-9706-5
- Schoffer, M. J. (2005). Bringing children to the mediation table: Defining a child's best interest in divorce mediation. *Family Court Review*, 43(2), 323-338. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2005.00032.x>
- Stafford, L., Harkin, J. A., Rolfe, A., Burton, J., & Morley, C. (2021). Why having a voice is important to children who are involved in family support services. *Child Abuse & Neglect*, 115, 104987. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.104987>
- Strandbu, A., Thørnblad, R., & Salamonsen, A. (2020). Hvordan kan vi forstå barns tilfredshet med egen involvering i foreldremekling? *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 18(1), 60-78. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2020-01-04>
- Sunde, D. H., Larsen, L., & Helland, M. S. (2021). Barns stemme ved samlivsbrudd: En kvantitativ studie av barns meninger om egen livssituasjon etter samlivsbrudd. *BARN - Forskning om barn og barndom i Norden*, 39(4), 45-60. <https://doi.org/10.5324/barn.v39i4.3764>
- Vis, S. A., Strandbu, A., Holtan, A., & Thomas, N. (2011). Participation and health—a research review of child participation in planning and decision-making. *Child & Family Social Work*, 16(3), 325-335.
- Ådnanes, M., Haugen, G. M. D., Jensberg, H., Rantalaiho, M., & Husum, T. L. (2011). *Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. Er meklingsordningen tilstrekkelig innrettet mot de vanskelige sakene, opplever foreldrene mekling som nyttig, og er barnets beste en rettesnor for avtalen?*, (Rapport nr. A20162). Sintef. <https://www.sintef.no/globalassets/upload/helse/helsetjenesteforskning/a20162.pdf>